

participes. Quidquid enim veri circa morum disciplinam deprehenderunt Philosophi gentiles, id, Christo seu Verbo eos illustrante, cognoverunt: quo sensu illos vocat Christianos S. Justinus. Sic etiam Tertullianus repentinos motus quibus ipsimet infideles in casibus inopinatis exclamant: *Deus meus*, appellat testimonium *animæ naturaliter Christianæ*: porro Christiani propriè non dicuntur, nisi ii qui in Christum, id est in Verbum Dei incarnatum, Deum & hominem credunt, totamque doctrinam ab eo traditam profitentur: quo sensu S. Justinus Philosophos gentiles nunquam vocat Christianos.

Obj. 20. S. Clemens Alexandrinus ait *Per se quoque aliquando Græcos justificasse Philosophiam*; (*Lib. 1. Stromatum*, pag. 319.) ad justitiam ergo non requiritur fides in Christum mediatorem.

Resp. Dist. ant. Id est contulisse externam & civilem quamdam probitatem, conc. ant. veram internamque justitiam, neg. ant.

Porro prædicta S. Clementis verba intelligenda sunt de externa & civili probitate, non autem de propriè dictâ & interiori justitiâ, à qua remotissimi erant Philosophi gentiles, quamvis nonnulla morum præcepta cognoverint, exteriusque servaverint. Ita censuisse S. Doctorem inde patet, quòd philosophicam illam justitiam ipsis quoque idolorum cultoribus attribuat. *Iis*, inquit, *qui iusti erant ex Philosophia, non solum opus erat fide in Dominum; sed etiam ut discederent à cultu simulacrorum.* (*Lib. 6. Stromatum.*) Quis autem patet S. Doctorem veram internamque justitiam agnovisse in impiis & idololatris, sic reclamante Apostolo: *Quæ participatio justitiæ cum iniquitate? quæ conventio Christi ad Belial? ... qui autem consensus templo Dei cum idolis?* (2. Cor. 6. v. 14. & seq.)

Præterea si veram justitiam in Philosophis admisisset S. Clemens, Abrahamæ exemplo non de-

monstraret præclara Philosophorum opera sine fide in Christum ipsis nihil profuisse: atqui tamen *Abraham*, inquit, *non ex operibus justificatus est, sed ex fide; nihil ergo eis (Philosophis) post vitæ finem proderit etiamsi nunc rectè operentur, nisi fidem habeant.* (*Lib. 1. Stromatum.*)

Obj. 3°. Origenes exponens hæc Apostoli verba: *Gloria, & honor, & pax omni operanti bonum, Judæo primùm & Græco*, asserit bona infidelium opera præmio non carere apud Deum. *Sicut credenti*, inquit, *si aliquid peccati commiserit, iudicium manet; ita & non credenti, si quid boni operis gesserit, remuneratio non peribit;* (*in cap. 2. Epist. ad Rom.*) ergo infideles, si rectè se gesserint, vitâ æternâ non fraudabuntur.

Resp. Neg. conseq. Remuneratio quippè de qua loquitur Origenes, non est vitâ æternâ, sed vel minor in altero sæculo pœna. *Minus punietur, quàm Caecilia Fabricius*, ut ait Augustinus; vel aliquod in præsentī vitâ commodum temporale. Sic, juxta eandem Augustinum, Romanis propter præclara quædam virtutum officia, Deus florentissimum concessit Imperium. De vitâ æternâ ibi sermonem non esse constat ex istis verbis præcedentibus: *Iste (gentilis), inquit Origenes, licet alienus à vitâ videatur æterna, quia non credit Christo, nec intrare possit in regnum caelorum, ... videtur quòd per hæc quæ dicuntur ab Apostolo, bonorum operum gloriam, & honorem, & pacem perdere penitus non possit; persuasum igitur habuit Origenes infideles eo ipso quòd in Christum non credant, à vitâ æterna excludi.*

Obj. 40. S. Chrysostronus notat Christum ad inferos descendentem, nullum damnatorum inde eduxisse. Deindè hæc subjungit: *Quid ergo, injustè agitur cum iis qui ante adventum ejus vixerunt? nequaquam: poterant enim nec Christum confesse; salutem consequi. Non enim hoc ab illis exigebatur, sed nec idola colerent, & ut Deum verum*

nossent: ... tunc enim ad salutem sufficiebat Deum tantum cognoscere; nunc verò id satis non est, sed Christum nosse oportet. (Hom. 36. aliàs 37. in Matthæum, n. 3.) Ergo juxta S. Doctorem ante Christi adventum fides in ipsum necessaria non erat ad salutem consequendam, at sufficiebat unius Dei veri cultus.

Resp. Dist. conseq. Fides in Christum ante Evangelii promulgationem necessaria non erat necessitate præcepti, conc. necessitate *medii*, neg.

Eo in loco id consilii habet S. Chryostomus, ut ostendat eos qui ante Evangelii prædicationem sine fide in Christum mortui erant, non injustè damnari; quod manifestè supponit eos qui fide in Christum caruerunt, damnatos esse ac proinde sine hac fide ad salutem perveniri non posse. Ait verò S. Doctor cum iis non actum esse injustè, quia non ideò damnati sunt, quòd fidem in Christum non habuerint; sed quòd verum Deum non coluerint. A gentibus enim non exigebatur ut in Christum de quo nihil audierant, crederent. Deus quippè impossibilia non jubet. Illè autem fidei defectus in causa non fuit, cur Deum unum & verum non adoraverint, sed prava tantum ipsorum voluntas.

Neminem unquam absque fide in Christum fuisse justum passim declarat S. Chryostomus: *Ex præsentis vitæ necessitate*, inquit, *non alio modo liberamur quàm per fidem* (in Christum.) Sic omnes præci illi viri claruere; sic Abraham, sic Isaac, sic Jacob, sic & meretrix (Rahab) salutem consecuta est, & in veteri, & in novo testamento. (Hom. 2. in Epist. ad Rom. n. 6.)

Obj. 5º. Apostolum exigere duntaxat fidem, quàm credatur Deum existere & inquirentes se remuneraturum esse: *Credere oportet accedentem ad Deum quia est, & inquirentibus se remunerator sit.* (Hebr. 11. 6.)

Resp. ex præfatis Apostoli verbis malè inferri

non aliam exigendam esse fidem, quàm Dei remuneratoris. Qui enim declarat unum esse necessarium, non ideò negat alterius necessitatem; præsertim verò cum istud alterum tum à Scriptura, tum à Patribus requiritur: atqui Scriptura & Patres passim testantur, ad salutem non satis esse ut credatur Deum existere, qui inquirentes se remunerabit; sed præterea definiunt alia esse credenda, qualia sunt Trinitatis & Incarnationis mysteria.

Obj. 6º. verisimile non esse Deum eos damnaturum, qui legem naturalem servantes, fidei nostræ mysteria de quibus nihil audire potuerunt, penitus ignorant.

Resp. ad salutem non satis esse ut aliquis legem naturalem servet, quamquam & illud absque gratiâ & aliquâ in Christum fide fieri non possit, ut oportet, nec ita ut sufficiat ad justificationem: *Si enim de Lege*, inquit Augustinus, *quam accepit gens una Judæorum*, ait Apostolus; (Galat. 11. 21.) *si per Legem justitia*; ergo gratis Christus mortuus est; *Quantò justius dicitur de lege naturæ quam accepit universum genus humanum?* (De nat. & grat. cap. 2. n. 2. tom. 10. p. 129.) *Per hoc Christus gratis, mortuus est, si homines sine fide Christi ad virtutem veram, ad justitiam veram... quæcumque ratione perveniunt; per quod enim est vera justitia, per hoc etiam Regnum Dei. Deus namque ipse (quod absit) erit injustus, si ad ejus Regnum verus non admittitur justus.* (Lib. 4. contra Julian. cap. 3. n. 17 tom. 10. pag. 593.)

Qui tamen invincibili christianæ fidei ignorantia laborabant, non propter eam damnabuntur, sed vel reatu originis vel additamento propriæ voluntatis, ut ait S. Doctor. (Epist. ad Sixtum, cap. 6. n. 27. tom. 2. pag. 723.)

Quæres qualis esse debuèrit fides in Christum ante ipsius Incarnationem.

Resp. 10. Fidem illam in revelatione divinâ fundatam, quovis tempore ejusmodi esse debuisse, ut exhiberet mediatorem ac liberatorem à Deo promissum, per quem Deus offensus placaretur, hominesque cum Deo reconciliarentur; alioqui non fuisset vera fides in Christum. Insuper oportuit ut homo in solo mediatore promisso & venturo totam justitiæ salutisque spem collocaret. Denique credere necesse fuit mediatorem illum fore Deum simul & hominem; Christus enim non homo tantum, sed etiam Deus est: qui ergo mediatorem tanquam hominem duntaxat sibi finxisset, ille non in Christum reipsa, sed in quoddam inane mentis suæ figmentum credidisset. Id satis compertum est ex Patrum testimoniis suprâ descriptis.

Resp. 2°. Pro temporum & personarum diversitate, fidem in Christum venturum, magis vel minus distinctam & explicitam fuisse. 1°. Quidem pro temporum diversitate: cum enim fides solâ revelatione divinâ nitatur, eò distinctior esse debuit, quò manifestior fuit revelatio. Porro revelationis lumen magis ac magis per oracula Prophetarum illuxit usque ad Christi adventum. 2°. Pro diversitate personarum: fides enim procul dubio in Patriarchis, in Moyse, in Prophetis, in Doctoribus magis distincta, magis evoluta fuit, quàm in aliis; sicuti nunc etiam in Sacerdotibus qui alios edocere tenentur major esse debet Religionis cognitio, quàm in Laicis.

SECTIO. II. *Varie proponuntur quæstiones ad fidei necessitatem pertinentes.*

Quæres 10. quænam mysteria post sufficientem Evangelii promulgationem explicitè credenda sint necessitate mediæ.

Resp. post Evangelium promulgatum, necessa-

riam esse necessitate mediæ fidem explicitam Incarnationis & Trinitatis.

Probatum prima pars Patrem suum sic alloquitur Christus: *Hæc est via æterna, id est, via quâ pervenitur ad vitam æternam, ut cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Jesum Christum.* (Joan. 17. 3.) Ibi fides in Christum eodem modo dicitur necessaria, quo fides in Deum: atqui procul dubio fides Dei explicita ad salutem requiritur necessitate mediæ; ergo & fides Christi, ac proinde Incarnationis: unde eum periturum testatur Christus, qui in eum non crediderit: *Qui credit in Filium, habet vitam æternam: qui autem incredulus & Filio, non videbit vitam, sed ira Dei manet super eum.* (Joan. 3. 36.) Hinc S. Chrysostomus sic habet: *Tunc (in veteri Lege) sufficiebat Deum explicitè nosse; nunc autem non ita est, sed necessaria est ad salutem Christi cognitio, scilicet explicita, ut satis indicat sensus obivus.* (Homil. 17. in Math.) Eandem doctrinam sic apertè tradit S. Thomas: *Quia post lapsum naturæ humanæ homo non potest reparari nisi per Mediatorem Dei & hominum Jesum Christum; ideo ad justificandum impium requiritur fides Jesu Christi, vel explicitè vel implicitè secundum diversa tempora, scilicet novæ vel veteris Legis, quia in veteri sufficiebat fides implicita Christi; nunc non sufficit.* (Edit. Nicolai; tom. 12. quæst. 28. de justific. impii, pag. 930.)

Eadem veritas firmatur Concilio Tridentino, à quo definitur ab obtinendam justificationem, credendum esse imprimis à Deo justificari impium per gratiam ejus, per redemptionem quæ est in Christo Jesu. (Sess. 6. de justificat. cap. 6.) Itaque, judice Synodo Tridentinâ, ad justificationem imprimis requiritur fides in Christum Redemptorem: atqui, teste S. Thomâ, prima credibilia tenetur homo explicitè credere. (2. 2. quæst. 2. art. 5. in corp.) Ergo; &c.

Prob. secunda pars. Tùm quia Baptismus datur cum expressa & distincta trium Personarum SS. Trinitatis invocatione: *Docete omnes gentes, baptisantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*; tùm quia ex dictis, fides Incarnationis explicita in adultis necessitate *medii* requiritur ad salutem: atqui mysterium Incarnationis Christi explicitè dicere non potest sine fid SS. Trinitatis: *In mysterio enim Incarnationis Christi*, ait S. Thomas, *hoc continetur, quòd Filius Dei carnem assumpserit, & quod de Spiritu Sancto conceptus fuerit: & ideo post tempus gratia divulgata, tenentur omnes ad explicitè credendum mysterium Trinitatis.* (2. 2. quæst. 2. art. 8. in corp.)

His omnibus accedit ratio: Homines sub nova Lege ad præstantiorem statum evecti fuerunt, & Incarnationis ac Trinitatis mysteria clarè manifestata; ergo convenientissimum est ut eorundem fides perfectior sit & explicatior, quàm in veteri Testamento, ubi mysteria hæc sub Legis mosaicæ umbris & figuris occultata erant.

Quæres 2°. quænam scire & credere ex præcepto divino teneantur Fideles.

Resp. Necessitate præcepti divini tenentur fideles scire & credere 10. articulos Symboli quoad substantiam, ita ut de singulis interrogati accuratè respondeant: præcipua enim sunt capita & veluti summa Evangelii, quod Apostolis prædicare & populis audire & credere sub pœna damnationis sic jubet Christus: *Prædicare Evangelium omni creaturæ, qui non crediderit, condemnabitur.* (Marc. 16. v. 15 & 16.) Præterea quid magis congruit, quàm ut christianam fidem professus, præcipuos illius articulos sciat & credat? in Symbolo autem continentur: *Est enim regula fidei nostræ, inquit Augustinus, brevis & grandis: brevis numero verborum, grandis pondere sententiarum.* (Serm. 59. de verb. Evang. n. 1. tom. 5. pag.

pag. 343.) Quamobrem vel ab ipso Ecclesiæ exordio, Catechumeni ad Baptismum non admittebantur, nisi prius Symbolum recitarent & intellexerent.

2°. Debent Sacramentorum quæ suscepturi sunt, vim, efficaciam, & dotes ad ea utiliter recipienda necessarias cognoscere & credere. Hæc enim cognitione nisi fuerint imbuti, ad Sacramenta dignè accedere nequeunt.

3°. Orationem Dominicam, quia his verbis à Deo præscripta est: *Sic orabitur: Pater noster, &c.* quibus in verbis vim præcepti agnoscit Ecclesia dicens in Missæ sacrificio: *Præceptis salutaribus moniti, audemus dicere: Pater noster, &c.*

4°. Præcepta Decalogi noverint fideles necesse est; siquidem iis observandis jure naturali & divino simul obstringuntur: hæc enim præcepta circa ea versantur quæ ad legem naturalem pertinent.

Quamvis ex jure divino sufficiat ut Symbolum, Orationem dominicam & Decalogum quoad substantiam teneant fideles, ex jure tamen ecclesiastico hæc memoriter sunt addiscenda. Idcirco S. Carolus præcipit ut qui modò recantata memoriæ non mandaverit, *non absolvetur, quin primo quoque tempore, iis addiscendis operam daturum se promiserit; si jam monitus eam adhibere diligentiam neglexerit, quæ pro illius ingenii captu ad ea discenda sufficiat, non prius absolvetur quàm huic obligationi, saltem ex parte, fecerit solis.* (A. Mediolan. part. 4.)

Quæres 3°. an omnes fideles eadem & æquali mysteriorum fidei notitiâ instructi esse debeant.

Resp. in Clericis majorem & explicatorem notitiâ & fidem requisitam esse, quàm in laicis, cum hos illi edocere debeant. *Explicatio fidei, inquit S. Thomas, oportet quòd perveniat ad inferiores homines per majores; & ideo sicut superiores*
Tom. VI. S

Angeli qui inferiores illuminant, habent pleniorē notitiā de rebus divinis, quā inferiores; ... ita etiam superiores homines ad quos pertinet alios erudire, tenentur habere pleniorē notitiā de credendis, & magis explicitē credere. (2. 2. quæst. 2. art. 6. in corp.) In Clericis etiam non eadem requiritur cognitio, sed in aliis major, & in aliis minor, pro variis quibus funguntur ministeriis. Sic Parochis quibus incumbit animarum cura, & Confessariis opus est ampliori scientiā & fide magis explicitā; siquidem jure tam naturali, tum divino debent gregem sibi commissum doctrinæ cœlestis pabulo nutrire. Episcopo necessaria est uberior rerum fidei cognitio, quā Parochis & Clericis inferioribus, ut *potens sit exhortari in doctrina sana, & eos qui contradicunt arguere.* (Tit. 1. 9.)

Quæres 4°. quotiēs teneatur adultus fidei actus elicere.

Resp. generatim fidem esse, quā sapissimè fieri potest, exercendam; 1°. quia circumeunti diabolo, & novas semper insidias paranti, si soli resistere valent qui sunt *fortes in fide*, ait S. Petrus: (Ep. 5. 9.) atqui ut fortem & robustam fidem habeamus, eam frequenter exerceri necesse est; 2°. quia, teste Apostolo, *justus ex fide vivit*; (Galat. 3. II.) fides proindè se habet ad animam, ut alimenta ad corpus: atqui ad sustentandam corporis vitam, cibis sæpius uti necesse est; ergo pariter ad servandam animæ vitam frequens esse debet fidei exercitatio; 3°. quia tenemur Deum, quā sapissimè possumus, colere: atqui ex Augustino, *Fide, spe & caritate Deus est colendus.* (Ench. cap. 3. tom. 6. pag. 195.) Meritò igitur ab Innocentio XI damnata fuit an. 1679 sequens propositio: *Satis est actum fidei semel in vita elicere.* Actus fidei tunc maximè repetendi sunt, cum urget tentatio: *Accipite armaturam Dei*, inquit

Apostolus, in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extingueri. (Ephes. 6. v. 13. & 16.)

Quæres 5°. quomodo debeat Confessarius cum iis sese gerere qui fidei mysteria ignorant.

Resp. 1°. Si pœnitens ea ignoret mysteria, quorum fides requiritur necessitate *medii*, tunc absolutione careat, cum ne quidem sit capax justificationis: quinimò tenetur præteritas confessiones repetere, quia nullæ prorsus fuerunt, cum per eas justificationem consequi non potuerit. Quòd si urgeat mortis periculum, curabit ante omnia Confessarius, ut præcipua fidei mysteria doceat pœnitentem qui de iis actum fidei elicere debet, priusquàm absolvatur; eum præterea hortabitur ut verum de præterita negligentia dolorem concipiat.

2°. Quando pœnitens ea tantum ignorat, quorum cognitio necessitate præcepti duntaxat requiritur, absolvi potest si de præterita negligentia sincerum exhibeat dolorem, promittatque daturum se operam ut ea quæ nescit addiscat. Si tamen ex quadam ejus inertia periculum sit ne, acceptâ absolutione, promissi sui inamemor discere negligat, tunc differenda erit, donec pro ingenii sui captu didicerit quæ cognoscere tenetur.

PARAGRAPHUS II.

De externo fidei actu.

Externus fidei actus hic nihil aliud est, quā fidei confessio. De ea duplex est præceptum; aliud quo jubemur fidem aliquandò profiteri, & aliud quo prohibemur ne fidem unquam abnegemus verbo, signo, nutu, vel aliquâ simulatione,

PROPOSITIO I.

Tenemur aliquandò fidem exterius profiteri.

Probat. Ad illud tenemur quod necessarium est ad salutem: debet enim unusquisque suæ salutem consulere: atqui exterior fidei confessio interdum ad salutem requiritur, ut patet ex iis Apostoli verbis: *Si confitearis in ore tuo Dominum Jesum, & in corde tuo credideris quoddam Deus suscitavit illum à mortuis, salvus eris; corde enim creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem.* (Rom. 10. v. 9. 10.) Hinc illud S. Augustini: *Quid prodest corde credidisse ad justitiam, si os dubitet proferre quod corde conceptum est?* (Serm. de Apost. Paulo, 279. n. 7. tom. 3. pag. 1132.) Ergo, &c.

Quæres 1°. quandonam teneamur fidem exterius profiteri.

Resp. cum S. Thomas *Fidei confitenda præceptum urgere, quando per dimissionem hujus confessionis subtraheretur honor Deo debitus, & etiam utilitas proximo impendenda.* (2. 2. quæst. 3. art. 2. in corp.) Idcirco fidem & Religionem clarè & ingenuè profiteri debemus, etiam cum vitæ periculo, 1°. quotiès autoritate publicâ sive privatim, sive palam de nostra fide interrogamus, quia id exigit Dei & Religionis honor propriæ vitæ antefereendus; qui tunc tacet, erubescit Christum sic comminantem: *Qui me erubuerit & meos sermones, hunc Filius hominis erubescet, cum venerit in majestate sua.* (Luc. 9. 26.) Quapropter Innocentius XI hanc damnavit propositionem: *Si à potestate publica aliquis interrogetur, fidem ingenuè confiteri, ut Deo & fidei gloriosum, consulo; tacere autem, ut peccaminosum non damno.*

2°. Tenetur quilibet, etiam cum vitæ periculo, fidem aperte profiteri, cum adest periculum ne populus à fide deficiat, aut in ea vacillet; item

quando silentium occasionem suspicandi præberet, nos fidem christianam deferere; quod aliis gravi esset scandalo. Ratio est, quia postulat ordo caritatis ut æternam fratrum nostrorum salutem vitâ nostrâ potiorem ducamus; sic enim jubet Scripturâ: *Debemus pro fratribus animas ponere.* (1. Joan. 3. 16.)

Quæres 2°. an liceat Tyrannum fugere, ne fidem profiteri cogamur.

Resp. illud aliquandò licitum esse, ut colligitur ex iis Christi verbis: *Cum persequentur vos in civitate ista, fugite in aliam.* (Matth. 10. 23.) Christus ipse Judæorum sævitiam non semel fugâ declinavit, ut legitur apud Joannem. (Cap. 10. v. 39. & cap. 11. v. 54.)

Elias ut Jesabel furorem effingeret, in speluncam sese condidit; (Lib. 3. Reg. cap. 19.) Tyrannorum crudelitati fugâ sese subdixerunt viri pietate & doctrinâ insignes; Cyprianus, Athanasius, Polycarpus & alii plurimi. Fugere itaque tyrannos in fidem catholicam severtentes, ex se peccatum non est; sed pro circumstantiarum varietate bonum aut malum erit. 1°. Id licitum, imò necessarium est iis qui timent ne tormentorum atrocitati succumbant, fidemque abneget: qui enim hujus periculi conscius, Tyranni sævitiam non declinat, Deum tentat; 2°. cum aliquis communi bono Ecclesie necessarius est, aut magno per se utilis, ut probat Augustinus exemplo S. Pauli qui ob Ecclesie utilitatem Præposito Damasci fugâ sese suscipuit; (Tract. 46. in Joan.) 3°. quotiès prævidetur aut martyrium nemini futurum, aut Tyrannum magis irritandum, & crudelibus Christianos esse vexaturum. Contra verò nemini fidelium fugere licet, quotiès fidei confessio necessaria est ad Religionem promovendam, commendandosque imbecilles.

Quæres 3°. an liceat Pastoribus, sæviente per-
secutione, fugere.

Resp. Si in solos Pastores Tyrannus sæviam, isti
licite fugere possunt & quandoquæ debent, si non
desint alii Ministri qui fidelibus salutis subsidia
conferre valeant. Si verò nulli sint Sacerdotes qui
tanto oneri succedere velint aut possint, & popu-
lus in amittendæ fidei periculo versetur, tunc
debent Pastores Tyrannorum crudelitatem susti-
nere, ut suo gregi subveniant: nam *Bonus Pastor
animam suam dat pro ovibus suis.* (Joan. 10. v. 11.)
Ita respondet S. Thomas. (Lect. 3. in cap. 10.
Joan.)

PROPOSITIO II.

*Nunquam licet fidem exterius negare sive ex animo,
sive ex simulatione.*

Probatur prima pars. Illud nunquam licet quod
sub æternæ damnationis pœna nobis prohibetur:
atqui fidem verè ex animoque negare, &c. *Qui
negaverit me*, inquit Christus, *coram hominibus,
negabo & ego eum coram Patre meo.* (Matth. 10.
33.) *Si negaverimus*, ait S. Paulus, *& ille nega-
bit nos.* (2. Tim. 2. 12.)

Prob. secunda pars. Fidem negat ex simulatione
qui eam, dñm in corde suo retinet, exterius re-
jicit: atqui id nunquam licitum est, ne quidem
in mortis acerbissimæ periculo, quia mendacium
est detestabile, Deo maximè injuriosum & per se
malum. Unde Christus sic minatur: *Qui me eru-
berit coram hominibus, hunc Filius hominis eru-
beret; ergo, &c.*

Hinc II & III sæculo Ecclesia gravissimis pœnis
animadvertit in *libellaticos*, eos scilicèt Christianos
qui à Magistratibus numeratâ pecuniâ libellos obti-
nerant, quibus significabatur eos nefariis Imperato-
rum de adorandis idolis legibus obtemperasse, quam-
vis reverà id non præstitissent. Hinc etiam Sedes

Apostolica an. 1643, damnavit nonnullorum apud
Sinas *Missionariorum* consuetudinem, qui Christia-
nis permittebant externum idolis cultum exhibere,
modò adorantis intentio ad verum Deum dirige-
retur, cujus imago vel sub ipsius vestibus, vel
sub altari propè idolum posito latebat.

Objicies quod de Naaman ad fidem converso
legitur, & cujus ista sunt verba ad Elisæum:
*Hoc solum est de quo depreceris Dominum pro
servo tuo: quando ingrediatur Dominus meus (Rex
Syriæ) templum Remmon ut adoret, & illo inni-
tente super manum meam, si adoravero in templo
Remmon, adorante eo in eodem loco, ut ignoscat
mihi Dominus pro hac re servo tuo.* Respondit au-
tem Elisæus: *Vade in pace; id est, ea de re
nullum habeas scrupulum.* (Lib. 4. Reg. cap. 5.
v. 18 & 19.)

Porrò illud est licitum quod permisit Elisæus:
atqui permisit ut Naaman fictè adoraret idolum in
templo Remmon; ergo id licitum est.

Resp. Neg. min. Naaman quippè non postulavit
ab Elisæo, ut sibi permetteretur fictè adorare in
templo Remmon; sed tantùm, ut sibi non ver-
teretur in culpam, quòd civile & politicum ob-
sequium exhiberet, non idolo, sed Principi. Hæc
enim loquendi ratio: *si adoravero, illo innitente
super manum meam*, satis indicat non de cultu
religioso locutum esse Naaman, sed de officio
quo erga Regem tùm extra, tùm intra tem-
plum fungi consueverat; scilicèt cum Princeps
ejus brachio inniteretur, ipso Rege ambulante
ambulabat, stante stabat, procumbente procum-
bebat, surgente surgebat Naaman. Illud insuper
omnem fictæ adorationis suspicionem ab eo remo-
vebat, quòd non clanculùm, sed coram toto
comitatu suo promiserat Elisæo, se non *facturum
ultrà holocaustum aut victimam diis alienis, nisi
Domino.* Quinimò ibidem legitur cum terram de
Israël asportasse, ut supra eam vero Deo sacri-

ficaret. Idcirco ipsi respondit Eliseus: *Vade in pace*, commendans hominis fidem qui, nedum simulatè vellet idolum adorare, terram Israëliticam secum advehebat in Syriam, ut vero Domino victimas immolaret.

In eum Scripturæ locum sic notat eruditus Houbigant: *Non ei interdicit Eliseus ne manum Regis fulciat, & cum eo se in templo Remmon inclinet, quia Naaman palam proficitur se Dei Israël fore cultorem, neque dubitabat Syriæ Regi ingratum non fore, ut eum Deum sequeretur per quem fuerat leprâ mundatus. Non inces Religionem cuius essent, victimis & sacrificiis profitebantur. Pollicitus est Naaman se victimas Deo Israël sacrificaturum. Itaque ex eo quoddam Naaman Regi Syriæ, se inclinanti ante Remmon, opem ferebat, colligi jam non poterat deum Remmon ab ipso coli; tum quia ipsi deo non sacrificabat; tum etiam quia coram eo non se inclinabat proprio Marte ac solus, sed tantum Regi opem ferens, & munus suum administrans.*

At, inquires, si propter causas modò expositas extra culpam fuit adoratio Naaman, potuissent etiam juniores Hebræi coram statua Nabuchodonosor citra peccatum se prosternere, ut honorem merè civilem huic Principi exhiberent.

Resp. inter duo tam dissimilia nullam institui posse comparationem. Jussit enim Nabuchodonosor suam ipsam coli statuam: non præcipiebat verò Rex Syriæ, ut deus Remmon adoraretur; sed tantum ut sibi coram deo sese inclinanti brachium suum commodaret Naaman.

SCHOLIUM.

Not. 1°. Duobus modis potest fides exterius abnegari, nimirum aut verbis, ut si quis negaverit aliquam fidei veritatem, v. g. Christum esse Deum; aut factis, cum scilicet ea peraguntur quæ vel ex natura sua, vel ex hominum institutione

nonnulli actum Religionis significant, ut si quis coram idolo thus adoleat, genuflectat, pectus tundat, aut cenam calvinisticam cum Hæreticis sumat, aut circumcidatur cum Judæis. Secus autem sentiendum de nonnullis actionibus quæ, licet aliquando ad cultum Religionis referantur, ex sua tamen natura hominumque consuetudine, ad alium etiam finem spectant: hujusmodi enim actiones abnegari fidem minimè probant. Si quis, v. g. Hæreticorum templum ingrediatur, ibique concionem audiat, vel observet quidquid ibi geritur, rem non agit per se fidei oppositam.

Not. 2°. Fidei coram Tyrannis continentæ, etiam cum vitæ dispendio, mandatum prædicant unanimis Theologi, illudque frequenter in ore habent Christiani. Id mirum esse non debet, cum præceptum illud nihil nunc habeat incommodi, cum jam defecerint Tyranni & Catholicæ Religionis barbari insectatores. Verum quò studiosiores videntur ad commendandam fidei confessionem, eò legiores sunt in morum doctrina publicè confitenda, ubi sese dat occasio. Certum tamen est fidem exterius profitendi officium, non pertinere tantum ad mysteria quæ *speculativa* dici solent; sed etiam ad præcepta quæ informandis moribus data sunt: integram enim Evangelium verbo & opere confiteri tenemur; Evangelium verò tum mysteria, tum morum regulas continet. Multos tamen pudet evangelicam morum doctrinam quæ cupiditates cohibet, palam exhibere. Si prævideant severas Ethicæ Christianæ veritates propriis commodis obfuturas, minusque iis placituras à quibus aliquid timent aut sperant, eas silentio prætermittunt, vel ambiguis vocibus involunt, vel fucis & lenociniis deliniunt & temperant, vel temporum & personarum conditioni accommodant: quali verò satis esset Religionis mysteria publicè ostentare, minimèque necessarium foret moralia ejusdem præcepta, quantumvis austera, palam

confiteri: ad eos omnes spectat hæc Christi comminatio: *Qui me erubuerit & sermones meos, hunc Filius hominis erubescet.*

ARTICULUS VI.

De vitiis Fidei oppositis.

Fidei opponuntur infidelitas, hæresis, morum pravitas.

Quæres 1°. quid & quotuplex sit infidelitas.

Resp. Quamvis infidelitas commune sit vitium omnibus contra fidem peccantibus, iis tamen solet propriè attribui, qui Deum ex revelatione non cognoscunt. Duplex distinguitur, *positiva* scilicet & *negativa*. Prior eorum est qui fidem sibi annuntiatam rejiciunt. Grave est peccatum quo nempe contempnitur summa Dei revelantis autoritas & veritas. Hinc istæ Christi sententiæ: *Qui non crediderit, condemnabitur. (Marc. 16. 16.) Qui non credit, jam judicatus est. (Joan. 3. 18.)*

Posterior infidelitas, sive *negativa*, eorum est ad quos non pervenit revelatio, qui nimirum de fide nihil audierunt, vel audire potuerunt. Hæc peccatum non est, ut constat ex iis Christi verbis: *Si non venissem, & locutus fuisset eis, peccatum non haberent, (Joan. 15. 22.)* scilicet *peccatum quo non crediderunt in eum*, ait S. Augustinus. (*Tract. 89. in Joan. tom. 3. part. 2. pag. 718.*) Ratio est, quod nemo peccet in eo quod cavere non potest, nec quisquam teneatur ad impossibile: credere autem sine factâ quâdam revelatione prorsus impossibile est: *Quomodo credent ei quem non audierunt? quomodo autem audient sine prædicante? (Rom. 10. 14.)* Quapropter hujusmodi infideles damnantur propter alia peccata quæ sine fide remitti non possunt, inquit S. Thomas: *non autem*

damnatur propter infidelitatis peccatum, quæ non habet rationem peccati, sed pœnæ; quia ex peccato primi parentis consecuta est. (2. 2. quæst. 10. art. 1. in corp.)

Quæres 2°. quænam sit hæresis definitio & divisio.

Resp. Hæresis græca vox est, ab *eligendo* dicta, quia Hæreticus non omnibus quæ docet Ecclesia mentem suam subjicit; sed ex iis quædam eligit, & quædam pro suo arbitrato rejicit. Hæresis definitur solet: *Error voluntarius & pertinax contra aliquam veritatem catholicam, in homine qui se Christianum profitetur.* Dicitur 1°. *error voluntarius*, quia grande est peccatum; ad rationem verò peccati cujuslibet requiritur voluntatis consensus. 2°. *Pertinax* quia, ut ait Augustinus, *qui sententiam suam, quamvis falsam & perversam, nullâ pertinaci animositate defendunt, ... corrigi parati cum verum invenerint, nequaquam sunt inter Hæreticos computandi. (Epist. 43. n. 1. tom. 2. pag. 88.)* Qui autem sciens & volens sententiam tenet doctrinæ catholicæ oppositam, eo ipso pertinax est ac Hæreticus. 3°. *Contra veritatem catholicam*; ea porro veritas dicitur *catholica* quam Ecclesia disertè proposuit ut à Deo revelatam. Denique dicitur, *in homine qui se Christianum profitetur*: qui enim Christianismum abjicit, non Hæreticus, sed *Apostata* vocatur.

Hæresis dividitur in *formalem* quæ ea ipsa est quam modò definivimus; & *materiam* quæ error est quo aliquid contra fidem creditur, sed quod fidei oppositum esse ignoratur. Hæresis *formalis*, alia est *mentalis* quæ ita in mente latet, ut nullo sese prodatur exteriori signo; alia *interna* simul & *externa*, quæ scilicet intra animum non coërcetur, sed exterius sese manifestat.

Quæres 3°. quo sensu morum pravitas fidei advenietur.

Resp. Morum pravitas vitium est fidei oppositum, non quidem eo sensu quod per se fidem destruant mores perdit; sed 1°. quia impediunt ne vita cum fidei præceptis consentiat: idcirco plurimi è SS. Patribus eos qui inter fideles corrupti sunt, Christianos esse negant; 2°. quia ad fidem abjiciendam, ipsiusque jugum, veluti importunum, excutiendum sensum adducunt, ut luctuosâ compertum est experientiâ.

CAPUT II.

De Spe Theologica.

DISQUISITIONEM hanc quatuor in articulos distribuimus; primus erit de natura, divisione, objecto & subjecto spei; secundus, de certitudine; tertius, de necessitate; quartus, de effectibus spei & de vitiis ipsi oppositis.

ARTICULUS PRIMUS.

De natura, divisione, objecto & subjecto Spei.

Quæres 1°. quænam sint spei theologicæ definitio & divisio.

Resp. Spes theologica definitur: *Virtus per quam firma cum fiducia beatitudinem æternam auxilio Dei consequendam, expectamus.* Dividitur 1°. in habituales quæ est permanens divinitusque infusa ad Deum possidendum inclinatio; & actualis quæ est actus quo voluntas per gratiam excitata æternam beatitudinem, sive Dei possessionem expectat.

rat. 2°. Spes dicitur *formata*, cum adjunctam sibi habet caritatem iustificantem; *informis* verò quando eâ caritate destituta est.

Quæres 2°. quid spei objectum constituat.

Resp. Objectum spei primum est Deus possidendus: *Spes*, inquit S. Thomas, *in quantum est virtus theologica, habet pro objecto ipsum Deum cujus fruitionem homo principaliter expectat per virtutem spei.* (3. part. quæst. 7. art. 4. in corp.) Cum verb ad Dei possessionem multa nos perducant, gratia præsertim, peccatorum remissio, & perseverantia ad finem usque vitæ, hæc omnia etiam sunt spei nostræ objectum; sed veluti secundarium, quatenus scilicet viam sternunt ad beatitudinem, sive Dei possessionem in quam primum fertur spes theologica.

Quæres 3°. quænam sint circa spei subjectum præsertim observanda.

Resp. Ad ista revocantur: 1°. Spes à damnatis prorsus exulat, quia certi sunt se perpetuis suppliciiis decreto irrevocabili addictos esse: *Mortuo homine impio, nulla erit ultra spes.* (Proverb. 11. 7.) Idcirco ubique reprobatus fuit error Origenis & similibus, qui docuerunt aliquando desituros esse cruciatus damnatorum, eosque proinde non omni spe destitutos.

2°. In Beatis locum non habet christiana spes, quia jam summo bono persuauntur quod præcipuum est spei objectum: *Nam quod videt quis, quid sperat?* (Rom. 8. 24.) Actus voluntatis quibus Beati gloriam proprii corporis expectant, non sunt actus spei theologicæ, ut sic docet S. Thomas: *Cum spes sit virtus theologica habens Deum pro objecto, principale objectum spei est gloria anima quæ in fruitione divina consistit, non autem gloria corporis.* (2. 2. quæst. 18. art. 2. ad 4.)

3°. Spes non excluditur è statu animarum quæ